

GRADIŠĆANSKOHRVATSKO-HRVATSKO-NIMŠKI RJEČNIK / BURGENLÄNDISCHKROATISCH-KROATISCH-DEUTSCHES WÖRTERBUCH. ZAGREB – EISENSTADT, 1991, STR. 842

Iako se to na prvi pogled može učiniti neobičnim, gotovo u srcu Europe postoji službeni i književni jezični standard čiji je korpus, jezično blago jedne male narodnosne enklave, tek nedavno popisani i objavljeni u obliku rječnika. No, problem biva rasvijetljen kada se kaže da je tu riječ o književnojezičnom izrazu gradišćanskih Hrvata, male narodnosne zajednice čiji su pripadnici igrom nesretnih povijesnih okolnosti prije više stotina godina napustili rodno hrvatsko tlo i trajno se naselili u današnjoj Austriji, Mađarskoj te Češko-Slovačkoj. Gotovo pol tisućljeća bori se hrvatski Gradišćanac za svoj nacionalni i kulturni identitet, za svoju autohtonost i autonomnost unutar stranih državnih i narodnih zajednica, njegujući i razvijajući svoj jezik – tako opasno okružen stranima – kao jedan od visokovalentnih čimbenika u očuvanju vlastite samobitnosti. Taj se književni jezik u odnosu na njegovu hrvatsku maticu gradio drugačije, zasebno, temeljeći se i dalje na ishodišnoj čakavskoj govornoj osnovi, a danas, evo, faktički i pravno tek od 1987. godine, ima status drugoga službenog standardnog jezika u austrijskom Gradišću.

Velik korak prema nomiranju jezika s takvom, sada i značajnom društveno-političkom ulogom učinila je nekolicina renomiranih zagrebačkih i gradišćanskohrvatskih jezičnih znanstvenika i stručnjaka napisavši, uredivši i objavivši kapitalno djelo *Gradišćanskohrvatsko-hrvatsko-nimški rječnik / Burgenländischkroatisch-kroatisch-deutsches Wörterbuch* (Zagreb–Eisenstadt, 1991). Na 842 stranice obrađeno je oko 20 000 leksičkih i frazeoloških natuknica, što je zasigurno velik dio suvremenoga gradišćanskohrvatskog jezičnog bogatstva. Ispred samog rječničkog dijela u knjizi su još i *Predgovor, Uvod, Uputi za štuelje, Popis glasov te Kratice*, sve tiskano i na gradišćanskohrvatskom i na njemačkom jeziku. Glavni urednici ovoga značajnog leksikografskog projekta su akademik Božidar Finka, s hrvatske, i akademik Radoslav Katičić, s austrijske strane, a osim njih u izradi su sudjelovali Nikolaus Bencsics, Ivo Szucsich, Antun Šojat, Josef Vlasits, Stefan Zvonarich, Zrinka Babić, Eugenija Barić, Jasna Finka, Mijo Lončarić, Marko Lukenda, Mile Mamić, Mira Menac-Mihalić, Ante Sekulić, Ljerka Šojat i Marija Znika. Hrvatski su izdavači Komisija za kulturne veze s inozemstvom Republike Hrvatske i Zavod za hrvatski jezik, a austrijski Ured Gradišćanske Zemaljske Vlade Zemaljski arhiv-Zemaljska biblioteka. Za izdavače odgovaraju dr. Mijo Lončarić i dr. Ivan Seedorf, a knjigu je tiskao Grafički zavod Hrvatske u Zagrebu. To djelo zapravo komplementarno nadopunjuje izdanje iz 1982. godine, *Deutsch-burgenländischkroatisch-kroatisches Wörterbuch / Nimško-gradišćanskohrvatsko-hrvatski rječnik* (Eisenstadt–Zagreb, 1982) i čini prvi opsežniji popis gradišćanskohrvatskoga rječničkog blaga. I prvo izdanje istih je izdavača, a i autorsko-urednički tim uglavnom je isti.

Novoizšla Rječnik sadrži znatan broj riječi i frazema koji se ne pojavljuju u prvom dijelu iz 1982. godine. Osim kompletne rječničke građe iz prvog dijela koja je ovdje iskorištena *Gradišćanskohrvatsko-hrvatsko-nimški rječnik* proširen je, kako kažu autori u uvodnim poglavljima, brojnim naknadno ispisanim riječima iz pisanih izvora ili onima iz govornoga gradišćanskohrvatskoga, a djelomično su dopunjena značenja i već obrađenih natuknica. Kako se zapravo radi o trojezičnom rječniku, odabrana je i specifična leksikografska metoda u obradi svake pojedine natuknice, koja je dosljedno provedena u oba dijela. Pozitivna je strana rječnika, između ostalog, i bogato upućivanje na višestruke odnose

između sinonimnih riječi. Mnoge sveze riječi, naročito frazeologizmi, našle su se također obrađene u novom Rječniku, kao i određeni broj termina iz raznih struka. Osim leksičkih i gramatičkih podataka te podataka o frazeologiji gradišćansko-hrvatskoga jezika koje nudi ovaj Rječnik, djelomice nam je omogućeno iščitavanje i akcenatskih karakteristika: posebno je označeno mjesto i kvantiteta, iako ne i tonska vrijednost naglaska u pojedinim riječima hrvatskoga književnog jezika.

Gradišćansko-hrvatsko-hrvatsko-nimški rječnik u prvom je redu slika današnjega stanja književnoga jezika gradišćanskih Hrvata, dakle jezične stvarnosti pisane i govorne riječi dijela hrvatskog naroda koji se već stoljećima nalazi u dijaspori. Njegovoj je leksičkoj građi osnova ikavsko-ekavska čakavica sjevernoga i srednjega Gradišća, obogaćena elementima jezika južnoga Gradišća, gdje žive štokavci i čakavci ikavci. Također, razvoj je jezika uvjetovao i određenu interferenciju s kajkavštinom, a tu je i izvjestan broj germanizama koji ulaze u ovaj osebujan hrvatski jezični fundus. U novije doba modernih civilizacijskih pomaka gradišćanski Hrvati češće posežu u rječničku riznicu matičnoga naroda. U smislu neprestanog izgrađivanja i obogaćivanja vlastitoga književnojezičnog izraza kao općega, jedinstvenoga književnog jezika, oslanjaju se na hrvatski jezični standard, ali uglavnom samo onda kada u vlastitom leksičkom sustavu gradišćansko-hrvatsko jezično nasljeđe nije stvorilo svoj adekvat.

Ovo vrijedno djelo hrvatske leksikografije višestrukog je i višeznačnoga karaktera. Ono je puno više od pukog iskaza suvremenoga književnojezičnog trenutka u gradišćanskih Hrvata. Značenje mu je i normativno-kodifikacijsko, i općejezično, i kulturološko, i povijesno. To su s pravom konstatalirali i priređivači: »Ov spomenik književnog jezika Gradišćanskih Hrvatov prikazuje i postavlja pred oči izražajnu moć, ka je kroz stoljeća uljivala Hrvatom u Austriji, Ugarskoj, Moravskoj i Slovačkoj snagu i žilavost i se pokazala otpornom prema nadmoćni sila, ke su rivale u smiru narodnoga propadanja«, kaže se u Uvodu Rječnika. Gradišćanski hrvatski književni izraz u punom smislu riječi obogaćuje i cjelokupnost hrvatskoga književnog jezika. Preko ovog Rječnika, ujedno i osnovnoga jezičnog i pravopisnog priručnika, još dragocjenijega uz činjenicu da se radi o zasada osamljenom, pionirskom pothvatu u tome smislu, u slavističkoj se znanosti na najbolji način afirmira proučavanje hrvatskoga jezika i njegove bogate i raznolike povijesti, u koju se gradišćanski dio svakako ravnopravno uključuje. Gradišćansko-hrvatsko-hrvatsko-nimški rječnik ujedno je i pravi poticaj za nova, dalja leksikografska i ina jezikoslovna istraživanja osebujnog jezika gradišćanskih Hrvata, a time i jezika Hrvata uopće.

SNJEŽANA HOZJAN

PRIKAZ ŠESTOG SVESKA RJEČNIKA HRVATSKOGA KAJKAVSKOGA KNJIŽEVNOG JEZIKA

U jesen 1991. godine tiskan je šesti svezak *Rječnika hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika*, koji je projekt HAZU, a povjeren je na izradbu Zavodu za jezik IFF, danas Zavodu za hrvatski jezik Hrvatskoga filološkog instituta. Na dvije stotine četrdeset stranica enciklopedijskog formata, koje po numeraciji pripadaju drugoj knjizi Rječnika, obrađeno je četiri tisuće i jedanaest natuknica, i to od *laž* do *mučitelica*. Golem i zahtjevan kajkavski korpus u ovome svesku odgovorno je obradilo devet znanstvenih radnika: Vida Barac-Grum (*l.mart–medušlív, molítven–mreti*), Marica Čunčić (*lepak–leški*), Anđela Frančić (*metulec–minullív*), Mile Mamić (*meštrilnica–metulost*), Mira Menac-Mihalić (*Moabitanci–molítva*), Tomislav Prpić (*laž–lep*), Zora Reiser (*l.ma–marširati*), Nada Vajs (*lešnak–lovac, lekar–futozverinski, merkuralija–meštrijoznanost, l.mir–mnuk*) i Vesna Zečević (*loveše–lužnat, medvecki–merkavec, mreža–mučitelica*). Glavni je redaktor i urednik akademik Božidar Finka.